

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC80 (82)

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2018

YEARBOOK

2018

ГОДИНА 9
БРОЈ 11

VOLUME IX
NO 11

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2018
YEARBOOK

ГОДИНА 9
БР. 11

VOLUME IX
NO 11

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

ГОДИШЕН ЗБОРНИК ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

За издавачот:

доц. д-р Драгана Кузмановска

Издавачки совет

проф. д-р Блажо Боев

проф. д-р Лилјана Колева-Гудева

проф. д-р Виолета Димова

доц. д-р Драгана Кузмановска

проф. д-р Луси Караниколова -Чочоровска

проф. д-р Светлана Јакимовска

доц. д-р Ева Горѓиевска

Редакциски одбор

- проф. д-р Ралф Хајмрат – Универзитет од Малта, Малта
проф. д-р Нецати Демир – Универзитет од Гази, Турција
проф. д-р Ридван Цанин – Универзитет од Едрене, Турција
проф. д-р Стана Смиљковиќ – Универзитет од Ниш, Србија
проф. д-р Тан Ван Тон Та – Универзитет Париз Ест, Франција
проф. д-р Карин Руке Бритен – Универзитет Париз 7 - Дени Дидро, Франција
проф. д-р Роналд Шејфер – Универзитет од Пенсилванија, САД
проф. д-р Кристина Кона – Хеленски Американски Универзитет, Грција
проф. д-р Златко Крамариќ – Универзитет Јосип Јурај Штросмаер, Хрватска
проф. д-р Борјана Просев-Оливер – Универзитет во Загреб, Хрватска
проф. д-р Татјана Гуришиќ-Беканович – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
проф. д-р Рајка Глушица – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
доц. д-р Марија Тодорова – Баптистички Универзитет од Хонг Конг, Кина
доц. д-р Зоран Поповски – Институт за образование на Хонг Конг, Кина
проф. д-р Елена Андонова – Универзитет „Неофит Рилски“, Бугарија
м-р Диана Мистреану – Универзитет од Луксембург, Луксембург
проф. д-р Сузана Буракова – Универзитет „Павол Јозев Сафарик“, Словачка
доц. д-р Наташа Поповиќ – Универзитет во Нови Сад, Србија
проф. д-р Светлана Јакимовска, доц. д-р Марија Кукубајска, проф. д-р Луси Караниколова-Чочоровска, доц. д-р Ева Горѓиевска, проф. д-р Махмут Челик,
проф. д-р Јованка Денкова, доц. д-р Даринка Маролова, лектор д-р Весна Коцева, виш лектор м-р Снежана Кирова, лектор м-р Наталија Поп-Зариева, лектор м-р Надица Негриевска, лектор м-р Марија Крстева

Главен уредник

проф. д-р Светлана Јакимовска

Одговорен уредник

доц. д-р Ева Горѓиевска

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)

лектор м-р Биљана Петковска, лектор м-р
Крсте Илиев, лектор м-р Драган Донеv
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров, Благој Михов

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10-А
п. факс 201, 2000 Штип
Р. Македонија

YEARBOOK FACULTY OF PHILOLOGY

For the publisher:

Ass. Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Editorial board

Prof. Blazo Boev, PhD

Prof. Liljana Koleva-Gudeva, PhD

Prof. Violeta Dimova, PhD

Ass. Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Ass. Prof. Eva Gjorgjievska

Editorial staff

Prof. Ralf Heimrath, PhD— University of Malta, Malta

Prof. Necati Demir, PhD— University of Gazi, Turkey

Prof. Ridvan Canim, PhD— University of Edrene, Turkey

Prof. Stana Smiljkovic, PhD— University of Nis, Serbia

Prof. Thanh-Vân Ton-That, PhD— University Paris Est, France

Prof. Karine Rouquet-Brutin PhD— University Paris 7 – Denis Diderot, France

Prof. Ronald Shafer— University of Pennsylvania, USA

Prof. Christina Kkona, PhD— Hellenic American University, Greece

Prof. Zlatko Kramaric, PhD— University Josip Juraj Strosmaer, Croatia

Prof. Borjana Prosev – Oliver, PhD— University of Zagreb, Croatia

Prof. Tatjana Gurisik- Bekanovic, PhD— University of Montenegro, Montenegro

Prof. Rajka Glusica, PhD— University of Montenegro, Montenegro

Ass. Prof. Marija Todorova, PhD— Baptist University of Hong Kong, China

Ass. Prof. Zoran Popovski, PhD— Institute of education, Hong Kong, China

Prof. Elena Andonova, PhD— University Neofilt Rilski, Bulgaria

Diana Mistreanu, MA— University of Luxemburg, Luxemburg

Prof. Zuzana Barakova, PhD— University Pavol Joseph Safarik, Slovakia

Ass. Prof. Natasa Popovik, PhD— University of Novi Sad, Serbia

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD, Ass. Prof. Marija Kukubajska, PhD, Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD, Ass. Prof. Eva Gjorgjievska, PhD, Prof. Mahmut Celik, PhD, Prof. Jovanka Denkova, PhD, Ass. Prof. Darinka Marolova, PhD, lecturer Vesna Koceva, PhD, lecturer Snezana Kirova, MA, lecturer Natalija Pop-Zarieva, MA, lecturer Nadica Negrievska, MA, lecturer Marija Krsteva, MA

Editor in chief

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Managing editor

Ass. Prof. Eva Gjorgjievska, PhD

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasova

(Macedonian language)

lecturer Biljana Petkovska, lecturer Krste

Iliev, lecturer Dragan Donev

(English language)

Technical editor

Slave Dimitrov, Blagoj Mihov

Address of editorial office

Goce Delchev University

Faculty of Philology

Krste Misirkov b.b., PO box 201

2000 Stip, Republic of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENTS

----- *Книжевност*

Цветанка Стоилова

ПСИХОЛОШКИОТ РЕЛАТИВИЗАМ ВО РОМАНОТ ПОКОЛНИОТ
МАТИЈА ПАСКАЛ ОД ЛУИЏИ ПИРАНДЕЛО

Cvetanka Stoilova

THE PSYCHOLOGICAL RELATIVISM IN THE NOVEL THE LATE
MATTEA PASCAL BY LUIGI PIRANDELO 9

Ева Ѓорѓиевска

ИТАЛИЈАНСКАТА ЛАУДА ВО XIII ВЕК:
ДАМАТА ОД РАЈОТ ИЛИ ПЛАЧОТ НА БОГОРОДИЦА

Eva Gjorgjievska

THE ITALIAN XIII CENTURY LAUDA:
DONNA DE PARADISO OR PIANTO DELLA MADONNA 23

Natalija Pop Zarieva, Krste Iliev, Dragan Donev

MARY SHELLEY'S FRANKENSTEIN AND BYRON 29

----- *Преведување*

Светлана Јакимовска

ИНТЕРПРЕТАТИВНАТА ТЕОРИЈА ВО РАМКИТЕ
НА СОВРЕМЕНИТЕ ПРЕВЕДУВАЧКИ ТЕОРИИ

Svetlana Jakimovska

INTERPRETATIVE THEORY IN THE FRAMEWORK OF
CONTEMPORARY TRANSLATION THEORY 37

Даринка Маролова, Роберта Костадиновска

ЛЕКСИЧКА ЕКВИВАЛЕНТНОСТ МЕЃУ ГЕРМАНСКИОТ
И МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК СОГЛЕДАНА ПРЕКУ ПРЕВОДОТ
НА НОВЕЛАТА СМРТ ВО ВЕНЕЦИЈА ОД ТОМАС МАН

Darinka Marolova, Roberta Kostadinovska

LEXICAL EQUIVALENCE BETWEEN GERMAN AND
MACEDONIAN CONSIDERED THROUGH THE TRANSLATION
OF THOMAS MANN'S NOVELLA DEATH IN VENICE 43

Даринка Маролова, Николина Лукароска

ЕКСПЛИЦИРАЊЕ НА ИМПЛИЦИТНИТЕ ИСКАЗИ ВО
ПРЕВОДОТ ОД ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

Darinka Marolova, Nikolina Lukaroska

EXPLICATION OF IMPLICIT EXPRESSIONS IN TRANSLATION
FROM GERMAN INTO MACEDONIAN 51

----- *Јазик*

Марија Леонтиќ

ЗБОРОВНИ КЛАСИ ВО ТУРСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Marija Leontik

WORD CLASSES IN THE TURKISH AND IN THE

MACEDONIAN LANGUAGE 59

----- *Методика*

Марија Тодорова

УЛОГАТА НА АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК (J2) ПРИ УСВОЈУВАЊЕ НА
ШПАНСКИОТ ЈАЗИК (J3) ОД СТРАНА НА МАКЕДОНСКИ СТУДЕНТИ

Marija Todorova

THE ROLE OF L2 ENGLISH IN L3 SPANISH ACQUISITION BY

MACEDONIAN LEARNERS 69

Драган Донеv, Крсте Илиев, Наталија Попзариева

КУЛТУРОЛОШКИ ИМПЛИКАЦИИ ВО ИЗУЧУВАЊЕТО НА
ДЕЛОВЕН АНГЛИСКИ КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК И НЕГОВАТА
УПОТРЕБА КАКО ЛИНГВА ФРАНКА

Dragan Donev, Krste Iliev, Natalija Popzarieva

CULTURAL IMPLICATIONS IN BUSINESS ENGLISH ASSESSMENT

AS A FOREIGN LANGUAGE AND ITS USE AS LINGUA FRANCA 77

ПСИХОЛОШКИОТ РЕЛАТИВИЗАМ ВО РОМАНОТ *ПОКОЈНИОТ МАТИЈА ПАСКАЛ* ОД ЛУИЦИ ПИРАНДЕЛО

Цветанка Стоилова¹

¹Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
cvetanka.stoilova@gmail.com

Апстракт: Луици Пирандело, еден од најистакнатите писатели во Италија, е претставник на психолошкиот релативизам во литературата. Целта на овој дипломски труд е да се истражи и анализира поетиката на релативизам во еден од неговите најзначајни романи *Покојниот Матија Паскал*. Пирандело воведува новини во техниките на современиот расказ, изнесувајќи ги своите концепции за живот и давајќи една филозофска нишка што го проткајува целото дело. Матија Паскал ја раскажува приказната за својот живот во кој уште додека е жив „умира“, два пати, и ниту првиот, ниту вториот пат не успева да се прероди. Сосема спротивно: на крајот е осуден да биде жив, но прогласен за мртов, од него останува само сенка, дух на она што можел да биде, споредна улога во претставата за неговиот сопствен живот. Преку ликот на Матија Паскал, Пирандело ни го претставува вечното движење на човековиот дух и апсурдното настојување тој да се дефинира и присилно да се стави во фиксна форма.

Клучни зборови: *живот, форма, маска, слобода, општество*

THE PSYCHOLOGICAL RELATIVISM IN THE ROMAN *THE LATE MATTIA PASCAL* BY LUIGI PIRANDELO

Cvetanka Stoilova¹

¹Faculty of Philology, Goce Delcev University, Stip, Macedonia
cvetanka.stoilova@gmail.com

Abstract: Luigi Pirandello, one of the most prominent writers in Italy, is a representative of the psychological relativism in literature. The purpose of this thesis is to explore and analyze the poetics of relativism in one of his most important novels *The Late Mattia Pascal*. Pirandello introduces novelties in the techniques of contemporary storytelling, bringing out his concepts of life and giving a philosophical thread that pervades the whole work. Mattia Pascal tells the story of his own life in which, while he is alive, he “dies“ twice, and neither the first nor the second time does he succeed to be reborn. Quite the opposite: in the end, he is condemned to be alive, but declared dead, from him remains only a shadow, a spirit of what he could have been, a supporting role in the show of his own life. Through the image of Mattia Pascal, Pirandello represents the eternal movement of the human spirit and the absurd endeavor to define it and force it into a fixed form.

Key words: *life, form, mask, freedom, society*

1. Вовед

Последните десет години на XIX и триесетте години на XX век е период во кој може да се вклучи речиси целата книжевна активност на големиот раскажувач и драмски писател Луици Пирандело. Она по што се карактеризираат неговите дела е неговата концепција на живот, обидот да ги изнајде и прикаже причините на контрастот меѓу формата и содржината врз кои се засноваат човековите односи. Барајќи ги

причините на контрастот меѓу маската и вистинското лице, тој го истражува човекот и настојува да ги објасни сите негови манифестации, од најобичните до најсложените психолошки односи.

Пирандело ни го открива вечното движење на нашиот дух и нашиот апсурден обид да се дефинира и присилно да се стави во фиксна форма, а оттука неговото сфаќање за недоразбирањето помеѓу тоа какви сме и како другите нè гледаат. Тргувајќи од филозофската концепција дека духот, како и сите останати природни феномени се потчинети на законот на вечното движење, во светот не постои ништо апсолутно, во нашиот физички и духовен живот ништо не е дефинитивно, сè се менува и сè е релативно. Од овој поглед на животот произлегува и релативизмот во делата на Пирандело.

Едно од најпознатите дела на Пирандело, романот *Покојниот Матија Паскал* (1904), во целост ја илустрира неговата филозофија, психолошкиот релативизам, а воедно ги дава и почетоците на хумористичната книжевност¹. Овој роман го опфаќа прашањето за криза на човековиот идентитет, улогата на среќата во животот, како и идејата за слободата и за општествените догми. Токму овие аспекти ќе подлежат на анализа во овој дипломски труд, со посебен осврт кон: поетиката на релативизам, обидот на Матија Паскал да излезе од својата *форма*, трансформацијата во Адријано Меис, илузорната слобода, неуспехот да започне нов живот, како и осудата да се биде жив, но прогласен за мртов.

2. Биографија на Луиџи Пирандело

Луиџи Пирандело (1867-1936), роден во Агриценти, Сицилија, е италијански драматург, романсиер, поет и писател на кратки раскази. Завршува средно образование во Палермо, студира филологија во Рим, потоа и во Бон, Германија, каде што и дипломира. Предмет на неговата дисертација е дијалектот од неговиот роден град (1891). Во 1892 година се враќа во Рим, се посветува целосно на литературата и започнува да пишува за списанија како *Nuova Antologia* и *Marzocco*. Во 1894 година стапува во брак со младата и богата Сицилијанка Антониета Портулано со која има три деца. Од 1897 до 1925 година е професор на Катедрата за стилистика и естетика во Рим. Потоа, од 1903 г., следува тежок период за писателот како последица на финансиска криза. Во меѓувреме објавува поезија, романи и новели, но вистинската слава ќе ја достигне како драматург. Основач е на *Teatro dell'Arte* во Рим (1925). Во 1929 година е избран за член на Италијанската академија на науките и уметностите, а во 1934 година му е доделено највисокото признание за литература во светот, Нобеловата награда од страна на Шведската академија на науките. Во ноември 1936 година тешко заболува од воспаление на белите дробови и на 10 декември умира.

Пирандело направил голема револуција во театарот од XX век и ќе остане запаметен како најголемиот италијански драматург на сите времиња. На свој уникатен начин ја истражува и набљудува човековата душа и личност, нудејќи ни бесценети дела. Зад себе остава броен книжевен опус, седум романи, стотици раскази, четириесетина драми и голем број песни. Неговите текстови се играни на театарските сцени во целиот свет. Според неговите драми и романи се снимени многу филмови.

Меѓу најзначајните негови дела се романите: *Покојниот Матија Паскал* (1904), *Еден, ниеден и сто илјади* (1926), драмите: *Шест ликови бараат автор* (1921) и *Хенри IV* (1922).

---

¹ Поимот за хуморизам во мислата на Пирандело е подетално обработен во поглавјето подолу.

3. Психолошки релативизам

Релативизмот е филозофско учење според кое нема една универзална, апсолутна вистина. Секоја гледна точка има своја вистина: „Мислата е таа што ги прави работите добри или лоши“ (Михајловски, 2013: 71). Релативизмот почнува да влегува на голема врата особено во модерна ера, по Коперниковите откритија кои ги срушиле претходните верувања во Птоломејскиот систем во кој Земјата е центар на Универзумот. Пирандело во *Покојниот Матија Паскал* (1904) пишува:

Copernico [...] ha rovinato l'umanità, irrimediabilmente. Ormai noi tutti ci siamo a poco a poco adattati alla nuova concezione dell'infinita nostra piccolezza, a considerarci anzi men che niente nell'Universo... Storie di vermucci ormai, le nostre (Pirandello, 1994: 11).

Коперник [...] неизлечливо го уништил човештвото. Малку по малку, денес сите навикнавме на новото сфаќање за нашата беспределна дребност, помирувајќи се со тоа да се сметаме дури за нешто најситно во вселената. Приказните за црвите, сега се однесува на нас (Ширилов, 2013: 11).

Релативизмот се раѓа уште во античка Грција, особено во теориите на филозофите Протагора и Горгија во рамките на софиската школа. Во модерната филозофија релативизмот се јавува кај филозофот Џордано Бруно, во втората половина од XIX век кај англискиот филозоф Херберт Спенсер, кај филозофот и научник Жил Анри Поенкаре, а посебно се манифестира кај германскиот филозоф Фридрих Ниче. Од филозофијата, релативизмот потоа се шири и во литературата, па така станува камен-темелник на творештвото на Луици Пирандело, како и на Итало Звево. Таквата тенденција во XX век е под влијание на големите научни откритија од овој период: теоријата на релативност на Ајнштајн, принципот на неопределеност на Вернер Хајзенберг, психоанализата на Зигмунд Фројд, како и новите идеи и концепции за времето на Анри Бергсон и Марсел Пруст.

Она што го карактеризира целото творештво на Пирандело е кризата на идентитет кај човекот, постојаната потрага по вистинското „јас“ и смислата за своето постоење. Човекот не е создаден од една единствена, фиксна личност, кај секој поединец се јавуваат и преовладуваат повеќе личности истовремено, се јавува целосна дезинтеграција на поимот за „единствена личност“. Според Пирандело, не постои една апсолутна вистина и реалност, туку доминира релативноста. Реалноста не се перципира онаква каква што е, туку во зависност од определениот момент и од самата индивидуа, нејзиното потекло, образование, религија, фамилија итн., таа добива најразлични варијации и форми.

Секоја индивидуа има своја лична визија на реалноста. Ова Пирандело го објаснува со метафората на „фенерот“. Секој човек носи една светилка запалена во себе, светилка што насекаде околу нас фрла поголем или помал круг светлина. Ги гледаме нештата околу нас преку нашиот фенер, создавајќи така лична и субјективна визија на реалноста. Она што не е осветлено останува темно и непознато. Ова филозофско сфаќање може да се нарече *филозофија на светилката* и е претставено преку ликот на Анселмо Палеари во романот *Покојниот Матија Паскал* (Ширилов, 2013: 140). Пирандело ја проучува психологијата на Алфред Бине (*Промените на личноста*, 1892), како и релативизмот на Џорџ Симел.

Мислата на Пирандело се темели врз врската меѓу *живот* и *форма*. *Животот* го претставува вечното движење на човековиот дух. *Формата* е маската која ни го прикрива вистинското лице, си ја доделуваме ние или самото општество. Под оваа маска ја нема секогаш истата личност, таа подлежи на постојан процес на

трансформација и евалуација. *Формата* го блокира и парализира *животот*. Пирандело го образложува овој концепт во својот есеј за хуморизмот:

La vita è un flusso continuo che noi cerchiamo d'arrestare, di fissare in forme stabili e determinate, dentro e fuori di noi, perché noi già siamo forme fissate, forme che si muovono in mezzo ad altre immobili, e che però possono seguire il flusso della vita, [...] Ma dentro noi stessi, in ciò che noi chiamiamo anima, il flusso continua, indistinto, sotto gli argini, oltre i limiti che noi imponiamo componendoci una coscienza, costruendoci una personalità (Pirandello, 1994: 139).

Животот е континуиран тек кој што ние се обидуваме да го запреме, да му дадеме стабилна, определена и фиксна форма, во и надвор од нас, затоа што ние сме веќе фиксни форми кои се движат помеѓу други неподвижни и кои што можат да го следат текот на животот [...] Но, внатре во нас, во она што го нарекуваме душа, текот продолжува, збунето, под пречките, над сите граници кои што си ги наметнуваме, креирајќи си една совест, градејќи си една личност.²

Од овој однос меѓу *форма* и *живот* произлегува психолошкиот релативизам кој се развива во две насоки:

- психолошки релативизам во хоризонтална насока;
- психолошки релативизам во вертикална насока.

3.1. Психолошки релативизам во хоризонтална насока

Психолошкиот релативизам во хоризонтална насока го опфаќа односот на поединецот со останатите луѓе. Според Пирандело, луѓето не се слободни. Тој ги споредува со марионети, чии конци се во рацете на „судбината“. Кога се раѓаме, веднаш стануваме дел од едно изградено општество, регулирано со закони, вкоренети навики и традиции, општество кое е веќе создадено независно од нашата волја.

Вметнати во ова сценарио, улогата си ја доделуваме ние или самото општество. Си даваме една *форма* (доктор, адвокат, професор, продавач, свештеник, банкар итн.), која нè ограничува и принудува да се движиме според веќе зададени правила, немоќно ја прифаќаме со цел да се интегрираме во општеството, често немајќи храброст да ја отфрлиме маската дури и кога е во судир со нашата природа.

Многу често, под маската која ја носиме, се јавува желба за еден поинаков живот, чувства и импулси кои не се во согласност со улогата која сме ја одбрале или ни била доделена. Честопати се откажуваме, го игнорираме тој инстинкт, со цел да имаме внатрешен мир или да избегнеме судир со предрасудите на општеството. Но, понекогаш тој жар се распламува, ги поминува сите пречки и се ослободува. Во тој момент маската која ја носиме паѓа, стануваме како раштимана виолина, како еден актер кој на сцената почнува да изведува дел, кој не постои во сценариото. Дури и кога се ослободуваме од старата маска, пак немаме мотив за среќа, зашто кога еднаш излегуваме од старата *форма*, чувството на слобода трае кратко, животот нè принудува да избереме нова маска, која пак нè заробува.

Овој контраст меѓу маската и вистинското лице, односно меѓу надворешниот изглед и внатрешната реалност на личноста е тема која го проникнува целото творештво на Пирандело и претставува централна тема во романот *Покојниот Матија Паскал*.

---

² *Ibid.*, Превод од италијански: Ц.С.

3.2. Психолошки релативизам во вертикална насока

Психолошкиот релативизам во вертикална насока се однесува на односот на поединецот со самиот себе, со својата потсвест. Според Пирандело, нашиот дух подлежи на постојани промени, токму таа променливост не дозволува нашата личност да се обликува во една дефинирана форма и не успеваме да се запознаеме самите себе.

Човекот не претставува една целина, се делиме на повеќе делови. Доволно е да се набљудуваме во текот на еден обичен ден за да видиме колку пати го прикриваме нашето вистинско лице со различни маски кои одговараат на различните ситуации и односи кои што животот ни ги наметнува. Нашето „јас“ се менува непрекинато, како што се менуваат нашите мисли, чувства и желби.

Како резултат на постојаниот развој, човекот е во исто време „еден“, „ниеден“ и „сто илјади“:

- **еден**, она што од време на време човекот мисли дека е;
- **ниеден**, бидејќи континуираната трансформација не дозволува човекот да добие дефинирана личност, ниту може да се пронајде во формата или изгледот доделен од останатите;
- **сто илјади**, затоа што сите оние кои го опкружуваат го гледаат на различни начини, така тој се здобива со најразлични форми и изгледи („сто илјади“ е хипербола за неограничен број);

Дезинтеграција на поимот за „единствена личност“ е главната тема во романот *Еден, ниеден и сто илјади* (1926). Главниот лик, Витанцело Москарда, вели:

Non mi conoscevo affatto, non avevo per me alcuna realtà mia propria, ero in uno stato come di illusione continua, quasi fluido, malleabile; mi conoscevano gli altri, ciascuno a suo modo, secondo la realtà che m'avevano data (Pirandello, 1989: 44).

Не се познавав воопшто, за себе немав своја лична реалност, се наоѓав во состојба на континуирана, речиси течна, променлива илузија; ме познаваа останатите, сите на свој начин, според реалноста која што ми ја имаа дадено.³

3.3. Можните реакции на ликовите според Пирандело

Според Пирандело, кога личноста ја согледува разликата меѓу маската која ја носи и своето вистинско лице, во зависност од темпераментот може да реагира на три различни начини: пасивно, иронично-хумористично или драматично.

Пасивната реакција им припаѓа на оние најслабите, кои се помируваат со својата маска која ги заробува, неспособни да се побунат или се чувствуваат разочарано при неуспешен обид да се ослободат од старата маска и да влезат во една нова. Таква е реакцијата на Матија Паскал во последниот дел од романот. Оние кои ја прифаќаат својата „судбина“ живеат во копнеж за животот кој би сакале да го имаат и тага за животот кој се принудени да го живеат.

Потоа следи иронично-хумористичната реакција која е својствена за оние кои не се помируваат со својата маска која ја носат во јавноста, но се немоќни во обидот да се ослободат од неа. Во ваков случај произлегува иронично-хумористичниот став на поединецот. Овој вид на реакција е претставен во *La Patente* (1911), *Pensaci, Giacomo!* (1917) и во *Gioco delle parti* (1918).

---

³ *Ibid.*, Превод од италијански Ц.С.

На крај е драматичната реакција на оние кои се обземени од очајот, не се помируваат со судбината, ниту имаат хумористичен став кон животот. Влегуваат во очајна осаменост што ги води кон драма, обид за самоубиство или лудило. Таква е реакцијата на ликовите во *Еден, ниеден и сто илјади* (1926), *Хенри IV* (1922) и во *Шест ликови бараат автор* (1921).

4. Психолошкиот релативизам во романот *Покојниот Матија Паскал*

Покојниот Матија Паскал, објавен во 1904 година, е романот во кој Пирандело за прв пат го напушта натуралистичкиот пристап кој ги карактеризира неговите први наративни дела (*L'esclusa* и *Il turno*) и одлучува да пишува една нова оригинална приказна што во потполност ја илустрира неговата филозофија, психолошкиот релативизам во хоризонтална насока.

Пирандело совршено ја доловува „замката“ која произлегува од правилата и законите создадени во рамките на општеството. Селото Мирањо, во кое Матија живее, е совршен амблем на буржоаскиот свет, доминиран од лицемерие и алчност, каде што еден човек како Матија подлегува, губејќи го својот идентитет.

Ликот на Матија е типичен за многу ликови од новелите и романите на Пирандело. Буржоаското општество од кое е дел, го принудува да работи на фрустрирачко работно место, да живее во неподнослива фамилијарна атмосфера и му дава една *форма*, која го осудува на еден мизерен, исцрпувачки и несреќен живот. Тој посакува да се ослободи од маската која го заробува, но излегувајќи од старата *форма*, тој е принуден пак да влезе во една нова форма и идентитет. Со оваа нова маска, која е навидум пат кон слободата, повторно наидува на препреките од општествените норми.

Човекот, како што вели Пирандело, отсекогаш ја посакува слободата, но во моментот кога е во можност да ја достигне, паѓа во сопствените граници. Всушност, човекот е убеден дека неговата несреќа зависи од секојдневните тешкотии, но она поради што навистина длабоко страда е неговиот цврсто дефиниран идентитет, кој го осудува да ја игра својата улога во општеството, да ги почитува правилата на општественото живеење, да води еден понижувачки и угнетувачки живот без простор за вистинска слобода.

Според Пирандело, можно е да се почувствуваме слободни само доколку се откажеме од било каков идентитет, живеејќи надвор од секоја дефиниција, што за жал се покажува невозможно, бидејќи човекот е премногу цврсто врзан за поимот идентитет за да би можел вистински да се ослободи.

Приказната на Матија минува низ повеќе фази и според Паскуале Тускано (*L'identità impossibile*, 1989) може да се подели на три дела: првиот дел, комично-гротескен, го опфаќа животот на Матија Паскал; вториот дел, трагично-гротескен, го раскажува апсурдното постоење на Адријано Мејс и третиот, хумористичниот дел, го опфаќа враќањето на Матија во општеството.

Животот на Матија минува низ три различни фази: животот на Матија Паскал пред неговата авантура, животот на Адријано Мејс и на крај животот на покојниот Матија Паскал. Според ваквата поделба, може да се анализира трансформацијата на ликот на Матија, неговата потрага по слобода и борба со општеството.

5. Животот на Матија Паскал

Главниот лик, Матија Паскал, ни раскажува една приказна која е богата со разновидни, изненадувачки и неочекувани настани. Одлучува да напише книга за неговата животна судбина и ни раскажува за неговите „два смртни случаи“, очекувајќи ја неговата трета, конечна и последна смрт. Матија не пишува за себе со задоволство, но вели дека неговиот случај е толку исклучителен што одлучува да го напише.

Пирандело го започнува романот со два предговори: во првиот, Матија ги објаснува мотивите за своето пишување, причини кои произлегуваат од необичниот случај, којшто не е едноставен и случаен „инцидент“ на животот; во вториот, ја опфаќа темата на бесплезноста, ограниченоста, нестабилноста, разновидноста на земјата и човекот кој живее на неа. Приказната на Матија Паскал е многу чудна, како што и тој самиот вели: „Еве: Мојот случај е многу почуден и поинаков; толку поинаков и почуден што се нафаќам да го раскажам“ (Ширилов, 2013: 8).

Откако ги изложува мотивите за своето пишување, Матија продолжува да го раскажува своето детство. Брзо останува без татко си, трговец, и продолжува да живее само со мајка си и брата си во малото село Мирањо. Веднаш по смртта на неговиот татко, нивниот управител Малања го води семејството во финансиска криза.

Пријателот на Матија, Помино, се заљубува во Ромилда, ќерката на вдовицата Пескаторе. Матија одлучува да му помогне да ја добие нејзината рака, но „[...] се вљуби во мене, иако, меѓутоа, постојано ѝ зборував за него“ (Ширилов, 2013: 31). Така, Ромилда и Матија влегуваат во врска и таа останува бремена. Непланирана бременост го принудува Матија да стапи во брак со жена која не ја сака и која не го сака.

Со двајцата сопругници живее и вдовицата Пескаторе, која отворено покажува презир кон својот зет, сметајќи го за неспособен, се обидува да му го отежне животот и го обвинува за нивната лоша финансиска состојба. Поради оваа причина, почнува да работи како библиотекар во Мирањо, но и покрај тоа, чувствува осаменост и здодевност, дома и на работа.

На почетокот, главниот лик живее типично мртов живот, без фамилијарна топлина и хармонија, целосно отуѓен во замрзнато време и простор, работи во библиотека која никој не ја посетува. Вели: „[...] не знам точно дали повеќе бев ловец на стаорци или чувар на книгите“ (Ширилов, 2013: 8).

Ромилда донесува две близначки на свет, но едната од нив умира кратко по раѓањето. Другата ќерка умира по некоја година, во истиот ден како и мајката на Матија. Ова предизвикува бескрајна тага кај Матија, го губи секој зрак светлина во животот и повеќе не успева да пронајде мотив и причина за живеење.

Неговиот брат, Берто, му испраќа петстотини лири, што Матија го коментира велејќи: „[...] како да сакаше да ми ги плати солзите“ (Ширилов, 2013: 49). Овие пари, како што Матија вели: „[...] потоа ми се најдоа мене; и беа – како да речам – причина за мојата прва смрт“ (Ширилов, 2013: 49). Во таа очајна ситуација, Матија одлучува да си ја проба среќата и оди во Монте Карло, каде игра рулет и освојува огромна сума на пари.

Решен е да се врати дома, да си го поврати имотот и да ѝ се одмазди на вдовицата Пескаторе, кога еден друг настан му ја разбранува судбината. Додека е во возот, случајно, во еден весник чита шокантна вест за својата смрт: „САМОУБИСТВО“.

Ieri, sabato 28, è stato rinvenuto nella gora d'un mulino un cadavere in istato d'avanzata putrefazione... [...] Accorsa sopra luogo.. estratto dalla gora.. fu riconosciuto per quello del nostro bibliotecario... (Pirandello, 2012: 92).

Вчера, сабота 28, во виорот на една воденица е најден труп во состојба на големо распаѓање... [...] Кога излегоа на местото... изваден од виорот... беше познат нашиот библиотекар... (Ширилов, 2013: 68).

На почеток Матија е збунет, револтиран и сака веднаш да ја негираа таа лажна вест. Но, по долго размислување, одлучува да ја искористи неочекуваната шанса, да не

се враќа повеќе во своето мало село и да си создаде еден нов живот од почеток. Конечно се чувствува бескрајно слободен:

Avevo con me ottantaduemila lire, e non avrei più dovuto darle a nessuno! Ero morto, ero morto: non avevo più debiti, non avevo più moglie, non avevo più suocera: nessuno! Libero! libero! libero! Che cercavo di più? (Pirandello, 2012: 94).

Имав осумдесет и две илјади лири и веќе нема никому да ги давам! Јас умрев, умрев: веќе немам долгови, веќе немам жена, веќе немам тешта: ништо! слободен! слободен! Што сакам друго? (Ширилов, 2013: 70).

Седмото поглавје, „Го сменувам возот“, е моментот на пресвртница во романот. Матија не го менува само возот, туку го менува и животот, избира нов пат и излегува од својата *форма*. Создава една нова приказна од неговиот живот, се трансформира во друг човек. Оваа непланирана ситуација му предизвикува неизмерна среќа зашто конечно се чувствува вистински слободен, ја зграпчува новата шанса, влегува во еден нов идентитет и го менува својот изглед. Матија одлучува да живее „[...] надвор од кафезот на институциите кои му го направиле животот горчлив и одвратен, недостоен за живот“ (Tuscano, 1989: 127). Матија Паскал е пример за една инертна личност која не е способна да си ги оствари аспирациите. На првата укажана шанса, бега од неподносливата реалност, од несреќниот живот, од сопругата во која не е заљубен и од незадоволителното работно место.

6. Животот како Адријано Меис

Матија Паскал по својата „прва“ смрт брзо си става нова маска, нов идентитет под името Адријано Меис. Матија Паскал „умира“ и се раѓа Адријано Меис, нов лик, нов изглед и ново минато. Целиов овој процес на трансформација не е воопшто лесен за него: измислување на ново име и презиме, ново потекло, место на раѓање, родители, приказна за своето детство, имагинарниот дедо и патувањата со него. Адријано не размислува само за иднината на својот живот, туку и за минатото, она што во реалност не го живеел:

[...] Questa costruzione fantastica d'una vita non realmente vissuta, ma colta man mano negli altri e nei luoghi e fatta e sentita mia, mi procurò una gioja strana e nuova, non priva d'una certa mestizia, nei primi tempi del mio vagabondaggio. Me ne feci un'occupazione. Vivevo non nel presente soltanto, ma anche per il mio passato, cioè per gli anni che Adriano Meis non aveva vissuti [...] Nulla s'inventa, è vero, che non abbia una qualche radice, più o men profonda, nella realtà; e anche le cose più strane possono esser vere [...] (Pirandello, 2012: 113).

[...] Тоа фантастично изградување на еден живот, што не бил живеан навистина, туку бил баран малку по малку во други лица и места, а кој јас треба да го направам и да го почувствувам како свој, ми влеа некаква чудна и нова радост во која, на почетокот на моето лутање, имаше и малку тажновина. Тоа ми стана занимање. Живеев не само во сегашноста туку и за своето минато, односно за оние години што Адријано Меис не ги живееше [...] Не може да се замисли ништо што нема подлабок или поплиток корен во реалноста; и најнеобичните работи може да бидат вистински [...] (Ширилов, 2013: 83).

Откако успева да го измисли сето ова, Адријано почнува да работи на својот надворешен изглед. Си ја брочи брадата, ја остава косата да порасне подолга и купува очила за да го скрие кривото око. Прилично е задоволен од својот нов изглед, остава многу различен впечаток од претходно: „Косата ќе ја оставам да ми порасне, па со ова

убаво широко чело, со очилата и сосем избричен, ќе личам на германски филозоф [...] Немав друг избор: со такво лице морав сосила да бидам филозоф“ (Ширилов, 2013: 78).

Но, патот кон слободата не изгледа толку лесен. Потребно е Адријано да се ослободи од уште една работа која го врзува за минатото, својот венчален прстен. Внимателно го фрла веднаш штом го забележува, со надеж да не предизвика сомнеж, во случај да го пронајде некој.

Откако го решава прашањето за својот надворешен изглед, му преостанува да најде начин како да го продолжи секојдневниот живот. Со освоената сума на пари, Адријано може да живее скромно, без да бара работа во иднина, што со неговиот лажен идентитет не би било воопшто возможно. Адријано, отсега натаму, без никаков документ, не може и не смее да прави ништо. Неговата слобода му го забранува тоа. Желбата да замине за Америка како Матија е причина сега како Адријано да одлучи да патува.

Адријано се соочува со фактот дека така слободен и непречен, не може никогаш да воспостави вистински пријателски врски. Се ограничува на кратки и површни разговори со своите сопатници и случајни минувачи, нема храброст да оди подлабоко, од страв да не ја открие неговата голема тајна. Мора да се помири со тажниот факт дека повеќе не може да има пријатели. По некое време почнува да се чувствува изморен и тажен: „Надокрај, веќе почнуваше и да ме изморува тоа непрестајно лутање, сам и нем“ (Ширилов, 2013: 86).

Губењето на секаков контакт со останатите е цената што треба да ја плати за својата слобода, ако може сè уште да се нарече „слобода“. Адријано мора да признае дека неговата слобода му предизвикува голема штета, му одзема сè. Не може да влезе во длабока врска со никого, нема никој пред кого би можел да си ја отвори душата. Почнува да ја согледува големата цена што „слободата“ му ја наметнува, неможноста да има близок до себе:

E dunque, né casa, né amici... Amicizia vuol dire confidenza; e come avrei potuto io confidare a qualcuno il segreto di quella mia vita senza nome e senza passato, sorta come un fungo dal suicidio di Mattia Pascal? Io potevo aver solamente relazioni superficiali, permettermi solo co' miei simili un breve scambio di parole aliene. [...] E se tutto ciò che avevo finto e immaginato di Adriano Meis non doveva servire per gli altri, per chi doveva servire? per me? Ma io, se mai, potevo crederci solo a patto che ci credessero gli altri (Pirandello, 2012: 130).

Значи ни куќа ни пријатели.. Пријателството значи доверба; а како би можел јас некому да му ја доверам тајната на својот живот без име и без минато, што никна, како печурка, од самоубиството на Матија Паскал? Можам да имам само површни допири, да си дозволам кратка размена на празни зборови само со сличните на мене. [...] А ако сето она што го измислив за Адријано Меис и сите оние лаги што ги изнесов нема да им послужат на другите, тогаш на кого ќе му послужат? Мене? Но јас, во секој случај, можев да верувам во тоа само под услов и другите да веруваат (Ширилов, 2013: 94-95).

Му останува само да се помири и утеши. Почнува да чувствува дека не е повеќе ни Матија ни Адријано. Ја губи желбата, радоста да живее и знае дека вистината не е дека е слободен, туку токму спротивното: „Но мојот живот, додека го гледав така, како надворешен набљудувач, сега ми изгледаше бесмислен и бесцелен“ (Ширилов, 2013: 95).

Сопственото друштво не го задоволува. Адријано ја носеше својата маска за другите, но повеќе не сакаше да ја игра претставата наменета за општеството. Матија сакаше да избега од семејството, одговорностите, мислеше да стане херој на бегството, но на крајот станува жртва. Оеднаш забележува дека без сите оние врски кои го опкружувале претходно, сега е изгубен и бескорисен. Од страв да се отвори кон

останатите, огорчен и разочаран, сè повеќе се затвора во себе, и наоѓа, за почеток, придружници како канаринецот.

Нема повеќе никој на кого би можел да му биде корисен. Неговата бескорисност го обесхрабрува и го принудува да внесе промена: „Ќе морам да го совладам сето воздржување и по секоја цена да донесам некое решение. Со еден збор, морав да живеам, да живеам, да живеам“ (Ширилов, 2013: 96).

Изморен од постојаното лугање, Адријано почнува да бара дом каде би можел да живее. По времето поминато во осамени патувања, во безгранична слобода, Адријано сфаќа дека е потребно да си создаде дом, место каде што би можел да води еден тивок и скромнен живот.

Сè уште верува дека може да води еден мирен живот, нормален, со секојдневните грижи, но дури ни оваа промена не го прави целосно среќен. За време на престојот во Рим, за кратко време успева да најде пријатели: Адријана, госпоѓата Капорале, господинот Палеари, но ниту со нив не може да воспостави цврсти пријателски врски. Мора да биде претпазлив да не зборува многу за себе и пред сè мора да се обиде да ги избегнува деликатните прашања поврзани со неговото минато, брачниот статус, работата итн.

И покрај сè, Адријано се чувствува добро во новиот дом во Рим и во друштвото на новите луѓе кои ги запознава таму, кои за него претставуваат еден вид „ново семејство“. Се чувствува сигурен иако е принуден да лаже постојано и да ја крие својата лажна маска. Во Рим за кратко го враќа балансот, ослободувајќи се и развеселувајќи си ја душата.

Но, периодот кој го развеселува барем малку, не може да трае засекогаш. Откако доживува грабеж на пари, кратката среќа и чувството да биде сакан од Адријана се губи, а на површина излегува илузорната слобода, слабост и бескорисност. Адријано повторно се наоѓа во ситуација на апсолутна немоќ, ништожност, зашто е еден човек кој живее надвор од животот и не може да си ги бара правата. Се наоѓа во таква состојба во која не може ни да го пријави крадецот на своите пари:

Denunziarlo? E come? Ma niente, niente, niente! io non potevo far niente! ancora una volta, niente! Mi sentii atterrato, annichilito. [...] Che diritto avevo io alla protezione della legge? Io ero fuori d'ogni legge. Chi ero io? Nessuno! Non esisteva io, per la legge. E chiunque, ormai, poteva rubarmi; e io, zitto! (Pirandello, 2012: 233).

Да го пријавам? А како? Ништо, ништо, ништо! Ништо не можев да сторам! Уште еднаш ништо! Се почувствував кутнат на земи, уништен. [...] Какво право имав на заштита од законот? Бев надвор од секаков закон. Кој сум јас? Никој! За законот јас не постојам. И секој може да ме ограби; а јас, да молчам! (Ширилов, 2013: 167).

Адријано не може вистински да ја љуби Адријана бидејќи не може да ѝ пружи никаква сигурност. Како личност без документи кои го потврдуваат неговиот идентитет не може ниту да се ожени со Адријана. Би било навистина тешко таа да се согласи да живее со него во такви услови, поради оваа причина, тој не се ни осмелува да ѝ ја довери својата тајна. До тој момент, Адријано успешно ја крие вистината, освен него, никој друг не знае ништо. Во Рим, во фамилијата Палеари никој не се сомнева, сите веруваат во неговиот илузорен живот.

Принуден на постојана лага, Матија ги мами сограѓаните во родниот град, ја мами новата фамилија во Рим, а највеќе самиот себе. Сопствените лаги не му дозволуваат ни да се бори против неправедната кражба. Поради ова, става крај на својот престој во Рим, одлучува да се откаже од својата маска, го симулира самоубиството на Адријано Меис и се обидува повторно да го оживее Матија Паскал.

Un sussulto di gioia, anzi un impeto di pazzia m'investì, mi sollevò. Ma sì! ma sì... Io non dovevo uccider me, un morto, io dovevo uccidere quella assurda finzione che m'aveva torturato, straziato due anni, quell'Adriano Meis, condannato ad essere un vile, un bugiardo, un miserabile; quell'Adriano Meis dovevo uccidere... [...] quell'ombra di vita, sorta da una menzogna macabra.. (Pirandello, 2012: 266).

Ме обзеде и ме понесе некаков радосен трепет, дури некаков настап на лудило. Па да! Па да! Јас не треба да се убијам себе, мртов човек, треба да ја убијам онаа безумна луда фикција што ме мачеше, ме распнуваше две години, оној Адријано Меис што е осуден да биде страшливец, лажго, бедник; треба да го убијам тој Адријано Меис... [...] таа сенка од живот, родена од една грозна лага.. (Ширилов, 2013: 189).

Не гледа повеќе друг излез од целата таа имагинарна претстава, како Адријано Меис не смее да прави ништо и не смее да се бунтува, затоа решава да го врати својот стар идентитет. На овој начин сака да излезе од илузорната слобода и овој пат вистински да живее слободно. Оваа нова слобода се заснова на одмазда против оние кои претставуваа мотив за одлуката да живее надвор од обичниот живот и да влезе во една нова *форма*.

Матија е непретенциозен лик, без физички особености, негов единствен видлив знак е страбизмот на левото око. Во текот на својата трансформација во Адријано Меис, Матија одлучува да го коригира физичкиот дефект со хируршки зафат, со цел да стане непрепознатлив еднаш засекогаш. Тој зафат симболички ја претставува желбата на Матија засекогаш да го избрише она што го поврзува со стариот живот.

Животот со маската на Матија Паскал е тежок, новозможен, животот со маската на Адријано Меис, иако измислен, е сепак реален (Матија во чевлите на Адријано чувствува вистински емоции, вистински радости и болки, заљубувајќи се лудо во Адријана), но е оневозможен од општеството и правилата кои произлегуваат од него. Матија претставува „туѓинец на животот“. Обидот да се ослободи е неуспешен, зашто еднаш ослободен од старата маска, принуден е да си стави нова. Во моментот кога и новата маска станува неподнослива, Матија се обидува да се врати назад.

7. Животот како Покојниот Матија Паскал

На почетокот од неговата авантура, Матија чувствува ентузијазам, замислува дека може да живее без никаква врска со друга личност. Во тој момент не знае дека животот е невозможен без пријателски и љубовни врски. Мисли дека на тој начин животот ќе биде полесен и повесел, живеејќи како свој господар. Во меѓувреме, станува затвореник на својата слобода кој е осуден на најсуровата казна: да живее во друштво на самиот себе.

Матија, на почетокот не е свесен за својата илузорна слобода, го сфаќа тоа постепено, постојано убедувајќи се во спротивното, т.е. дека е вистински слободен. Ослободен од сè, станува „странец на животот“. Неговиот концепт на слобода е илузорен и трагичен. По две години од лажниот живот, Матија сфаќа дека човекот не може да живее изолиран од интерперсоналните врски кои се карактеристични за човековата општествена заедница, ниту без лични документи. Две години живот на „мртов“, се доволни за да му ја покажат неможноста да се ослободи од правилата кои, со векови, служеле како средство за владеење и контролирање на човековата судбина.

По преродбата, Матија Паскал го гледа животот на Адријано Меис како еден нереален сон. Размислува: „[...] дали беше сон? Не, навистина бев таму! Ах, да можев засекогаш да останам во таа положба! Да патувам како странец во животот...“ (Ширилов, 2013: 191).

Животот и по враќањето меѓу живите во Мирањо, не оди според замислите и плановите на Матија. Ги прима потресните вести за неговата сопруга, која се премажила за неговиот пријател Помино и заедно имаат мала ќерка.

Матија повторно не успева да се интегрира во своето родно место и во општеството кое веќе му е познато. Одлучува да живее засекогаш повлечен, во својата чудна состојба, жив, но прогласен за мртов. Останува да живее во Мирањо, се откажува од идејата да се одмазди на сопругата, тештата и сите оние „одговорни“ кои го прогласиле за мртов. Затворен во провинциската библиотека, Матија ја пишува својата приказна, исполнувајќи го за прв пат начелото на Пирандело: *La vita, o si vive o si scrive*⁴ (Borsellino, 1991: 34). На луѓето што го прашуваат, кој е, тој им одговара: „Јас сум покојниот Матија Паскал“ (Ширилов, 2013: 215). Така тој станува сенка на самиот себе, без име, без место меѓу луѓето, останува осамен како и многу други ликови од светот на Пирандело.

Така се откажува, по втор пат, да живее вистински, како што секоја личност заслужува. Започнува да живее со неговата тетка Сколастика, која барем малку му пружа утеха и топлина. Се враќа исто така и во библиотеката, каде го поминува своето време. Немајќи скоро никого, за Матија е навистина тешко да пронајде начин како да го минува своето време. Има многу, премногу време, зашто нема ништо за што да живее. Го поминува во друштво со тетка си или во библиотеката, размислувајќи секогаш за неговата чудна судбина. Во библиотеката работи со г. Елиџо, на кого му ја доверува својата приказна, раскажувајќи му во најмали детали. Во овој човек, Матија пронаоѓа искрен пријател. По две години жестоки настани, Матија конечно признава дека да се живее надвор од секој закон, потпрен на среќата и околностите, е навистина луда идеја.

Матија е еден благ човек, трпелив, меланхоличен, осамен, жртва на агресивниот и суров свет и со голема наклонетост кон мрзеливоста. Тој тврди дека во својата младост бил мрзлив, не сакајќи да ја преземе одговорноста да го води наследството оставено од татко му, доверувајќи го на еден нечесен управител кој го води семејството во голема сиромаштија.

Сепак, не можеме да кажеме дека ликот на Матија е во целост инертен: кога среќата му ја нуди можноста да си создаде нов живот, тој е подготвен да ја искористи и се обидува со сите сили да успее во тоа. Но, за жал, пречките на кои ќе наиде на патот кон својата „метаморфоза“, ќе се покажат непремостливи. Матија не е подготвен да се откаже во целост од каков било идентитет за да живее еден навистина слободен живот, но едноставно ја остава зад себе својата претходна форма, измислувајќи си една нова.

„Маската“ е мотив кој преовладува во целост во овој роман. Според Пирандело, секоја личност во текот на своето реализирање носи една маска, прифаќа да се идентификува како еден определен лик, затоа што така општеството налага. Токму ова Матија го доживува на своја кожа, сфаќа дека не може да биде „никој“ и дека единствен начин да води еден спокоен живот е да си креира нова „маска“.

8. Заклучок

Романот *Покојниот Матија Паскал* е од историско значење, со кој Пирандело внесува новини во техниката на современиот роман. Најголемата порака што Пирандело ја упатува до своите читатели не се состои во неговите сфаќања за животот, туку во загриженоста на човекот од граѓанското општество и во крикот на ранетото

---

⁴ Животот или се живее или пишувајќи се раскажува (Китановски, 2013: 219).

човештво. Навидум изгледа дека светот на Пирандело е преполн со чудни и мошне необични ликови што му припаѓаат на едно френетично општество. Но доколку размислиме и се обидеме да навлеземе подлабоко во суштината, можеме јасно да го видиме општочовечкиот и универзален карактер на ликовите кои обземени од желбата да ја симнат „маската“ којашто другите им ја одредиле, се губат во виорот на животот.

Сите ние барем еднаш сме помислиле да избегаме од задушливите стеги на општеството и да не се вратиме никогаш повеќе. Да ја избришеме секоја трага зад нас, да отидеме на некое далечно место, да започнеме нов живот од почеток, во потполност различен. Она од што не треба да се плашиме е да бидеме она што вистински сме, да не дозволиме општеството да нè дефинира, да ни додели *форма* и да нè принуди да бидеме нешто што не сме. Едноставно, да бидеме она што сме, животот е премногу краток за да го потрошиме, обидувајќи се бидеме некој друг.

Необичната приказна на романот *Покојниот Матија Паскал* достигнува голема светска слава. Мислата на Пирандело и тематиките кои тој ги третира се сè уште актуелни и по еден век од неговото постоење.

9. Користена литература

- Borsellino, N. (1991). *Ritratto e immagini di Pirandello*. Laterza.
Pirandello, L. (2012). *Il fu Mattia Pascal*. Giunti Editore. (1904)
Pirandello, L. (1994). *L'umorismo e altri saggi*. Giunti Editore. (1908)
Pirandello, L., Croci, G., & Simioni, C. (1989). *Uno, nessuno e centomila*. Mondadori. (1926)
Tuscano, P. (1989). *L'identità impossibile: l'opera di Luigi Pirandello*. Loffredo.

*

Пирандело, Л. (2013). *Покојниот Матија Паскал*. Превод од италијански јазик Ташко Ширилов. Скопје: Три.

Шекспир, В. (2013). *Хамлет, Ромео и Јулија, Бура*. Превод од англиски јазик Драги Михајловски. Скопје: Макавеј.